
SEKS, SURM JA PERVERSSUS

Francesco Orsi

Ühe väga populaarse arusaama järgi on väärtuse mõiste seotud hoiakute ja eelistustega, ehkki mitte tingimata just nende hoiakute või eelistustega, mis meil juhtumisi on. Kui öelda, et Leonardo *Mona Lisa* on hea maal, siis ei tähenda see, et see mulle meeldib, ega seda, et see meile meeldib, ja samuti mitte, et see meeldiks enamikule inimestele, kes jääks seda maali vaatama piisavalt kauaks. See on hea maal hoopis sellepärast, et see peaks meile meeldima, või siis, et peaksime seda eelistama teistele maalidele (need halvad maalid) ning olenevalt asjaoludest peaksime teda näiteks säilitama, käituma nii, et teda ei rikutaks, või ka kiitma seda maali eeskujuna. Üldiselt on mingi objekt, inimene või asjade seis hea ehk positiivse väärtusega siis, kui selle suhtes on teatud hoiakud, mis on kohased, sobivad ehk õiged.¹ Sellest järgneb, et millegi väärtuse mõistmine tähendab mõista, missugune hoiak tuleks selle suhtes võtta.

Käesoleva artikli teemaks on surma väärtus ja seksi väärtus, ning seda just eelmainitud mõistete prisma läbi: kohased ja ebakohased hoiakud surma ja seksi suhtes. Ja see toob vahetult arutlusse sisse pealkirja kolmanda sõna — perverssuse. Perversne hoiak kas surma või seksi suhtes on spetsiifilist tüüpi ebakohane hoiak.

Mis on siis perversne hoiak seksi või surma suhtes? Millised seosed on nende kahe vahel? Kas on tänapäeval mõtet teatud hoiakuid perversseks kuulutada ja neid sellisena hukka mõista? Neid kolme küsimust tahaksin siin uurida.

---

¹See arusaam on tuntud nimetuse all “kohase hoiaku väärtuskäsitlus” (*fitting attitude account of value*). Vt Jacobson 2011.

I

Perversne hoiak millegi suhtes on definitsiooni järgi ebakohane, halb, vahel isegi kuri, kuid erilist tüüpi põhjusel. Nagu näitab ladinakeelne etimoloogia, *per-vers*ne on see, mis kaldub kõrvale ehk eksib õigelt teelt ära kusagilt, kus see õige tee või rada on rändajale kuidagi juba ette kavandatud. Rada on planeeritud üsna sõltumatult sellest, millised on rändaja soovid, kuhu talle meeldiks või ei meeldiks minna, kuigi seda rada käies olevat rändajal võimalik leida seda, mida mingil tasemel ta tegelikult *vajab*. Ühesõnaga on perverssed hoiakud ebakohased sellepärast, et nad on ebaloomulikud ehk astuvad vastu asjade loomulikule korrale või käigule.

Teooria perverssuse kohta peab niisiis selgeks tegema järgneva: 1) Selle, et on olemas asjade *loomulik* kord teatud alal või valdkonnas, näiteks seksuaalsuses, toitumises, sugudevahelistes suhetes jne, ning millel põhineb “loomulik/ebaloomulik” eristamine tollel alal: kas jumala väljaütlemisel? Bioloogiliselt kinnitatud *telos*’el ehk eesmärgil või funktsioonil? Psühholoogiliselt kehtestatud normaalsuse mõistel? Jne; 2) Mis täpselt loeb teatud alal deviatsiooni ehk hälbena, arvestades sellega, et perverssus ei ole lihtsalt kehaosa kehv kasutus või inimese ebatavaline käitumine, vaid pigem miski, mis kipub loomulikku korda *tagasi lükkama* — perverssuse trajektoor on tagasipööre või siis (teist pilti kasutades) nagu vastuvoolu ujumine; 3) Miks teatud käitumise ebaloomulikkus teeb selle valeks või ebakohaseks. Nagu juba John Stuart Mill ammu näitas (Mill 2009), pole loomuliku ja hea vaheline seos ei vahetu ega enesestmõistetav. Tegu ei pruugi olla vale üksnes sellepärast, et on ebaloomulik, ega õige vaid seepärast, et on loomulik.

Katoliku moraaliteoloogia, vähemalt Aquino Thomase klassikalises versioonis, pakub võrdlemisi selget lähtepunkti perverssuse määratlemiseks ja eristamiseks teistest ebakohastest käitumisviisidest seksuaalvaldkonnas. Thomas teeb vahet kahe seksuaalteo vahel: need, mis on valed ehk patused sellepärast, et kahjustavad teisi (nt abielurikkumine, vägistamine), ja need, mis kannavad nime “loomuvastased pahed” ja hõlmavad “iga sugulist tegu,

millele sigitamine järgneda ei saa”.² Täpsemalt on siin ebaloomulikud ehk perverssed need tahtlikud suguelundite kasutused, mis *põhimõtteliselt* ei vii rasedusele (seepärast ei ole mehe vahekord steriilse naisega perversne). Thomase teoloogia raames on sigitamine jumala kavandatud suguelundite eesmärk. Aga sekulaarses, isegi darvinistlikus kontekstis on paljud pidanud nt homoseksuaalsust perversseks sel alusel, et see õõnestab suguiha bioloogilist eesmärki, milleks on inimliigi ellujäämise soodustamine.

Mis oleks siis perversne hoiak surma suhtes? Mis tuleb arvesse loomuliku ja ebaloomuliku suhtumisena surmasse?³ Nimetan perversset hoiakut surma suhtes *nekroloogiliseks* ehk *tanatoloogiliseks perverssuseks*.⁴ Kõigepealt tuleb eristada perversne sellest, mis on lihtsalt ebaõige. Näiteks on paljud filosoofid (Epikuros, Lucretius, stoikud) pidanud hirmu surma ees ebaõigeks, ent mitte sellepärast, et see hirm oleks perversne. Surmahirmu peeti ebaõigeks nii ratsionaalsel alusel (surma kardetakse selle ettekujutamisel, kuidas surnuna end tuntakse, kuid surnuna pole midagi tunda), kui ka laiemalt hedonistlikel põhjustel, nagu epikuurlased, või moraalsel põhjustel, nagu stoikud. Hirm surma ees on irratsionaalne ja õõnestab niihästi mõnusat kui vooruslikku elu. Need filosoofid aga näevad surmahirmus täiesti loomulikku ja inimesele omast suhtumist surmasse. Isegi soovitades mingisugust ükskõikset hoiakut surma suhtes ei arvanud stoikud ja epikuurlased, et surma tuleks ta enda pärast armastada või siis, et peaks hooletuks muutuma ja mitte püüdma ellu jääda.

Perversne hoiak surma suhtes on ebakohane ebaloomulikku-se pärast. Ma näen siin kaht võimalikku argumenti. Üks meelitav mõte on see, et perversne on peaaegu *igasugune positiivne hoiak* surma suhtes, nagu enda või teiste surma soovimine või tahtmine,

---

²Aquino Thomas (1224/25–1275), *Summa Theologiae*, II/II, quaestiones 153–154.

³Siin ei ole kõne all seksuaalne külgetõmme surma ja surnud kehade poolt, mis on tuntud nekrofiliana. See olevat seksuaalne perverssus.

⁴Kasutan edaspidi vahel lühivorme “nekroperverssus” ja “nekropervert”.

sel põhjusel, et selline hoiak olevat põhimõtteliselt vastuoluline. Võiks väita, et soovimine, tahtmine, lootus jne on implitsiitsed elujaatud ja seetõttu ei saa nad kooskõlas olla surma ehk elulõpetamisega kui oma intentsionaalse objektiga. (See argument tuleb meelde Immanuel Kanti argumenti enesetapu vastu.) Ent see arusaam on liiga lihtsameelne. Põhiprobleem on see, et hoiakute olemusse loetakse liiga palju sisse. Positiivsed hoiakud, nagu soovimine või armastus, ei ole *iseenesest* kuidagi elujaatavamad kui negatiivsed (vastumeelsus, vihkamine) või siis neutraalsed hoiakud. Oma vitaalsust saab väljendada nii armastuse kui vihkamise abil, ja seda nii asjade kui inimeste suhtes. Pealegi on aktiivne vastumeelsus kannatustele väidetavalt elujaatavam kui näiteks soov jääda terveks päevaks voodisse. Seega mitte *igasugune* positiivne hoiak surma suhtes ei saa perversne olla: midagi perversset ei ole soovimises, et tuleks surm väljakannatamatuid valusid ära lõpetama; ega ka surnute kultuses või austuses; ka mitte soovis kedagi tappa, et rikkaks saada või vaenlast likvideerida (ebamoraalne küll, aga miks ebaloomulik?). Perversne ei pruugi olla isegi see esteetiline võlu, mille mõnele inimesele tekitavad surm ja surma sümbolid.

Teine võimalik argument on see, et perversne hoiak surma suhtes on selline hoiak, mis mõistab valesti ja keerab mingil viisil ümber selle, mis on surma või surnute koht või eesmärk asjade loomulikus korras. Selle argumendi arendamiseks on vaja täpsustada, kuidas mõista surma.

Surmajärgsesse elusse uskujatele ei ole minu surm annihilatsioon, vaid üleminek teise eksistentsiviisi. Seega hirm surma ees ei ole päris kohane (nagu epikuurlastelgi, aga hoopis teistel põhjustel), aga see ei saa ka perversne olla, kuna on üsna loomulik karta suuri muutusi. Samamoodi ei oleks sobimatu, et surma oodatakse meeldiva tundeaga, kuna uskuja võib sellest muutusest midagi head oodata — näiteks vabanemist keha koormast. See, mis võib olla selle arusaama järgi perversne, on pigem surma armastamine *või siis* vihkamine iseenesest, mitte üleminek parema või halvema olukorra poole. Sellised hoiakud annavad surmale tähenduse, mis tal puudub, justkui ta oleks iseseisev sündmus.

Kui aga uskumine surmajärgsesse elusse kõrvale jätta, siis võib surma pidada inimese bioloogilise ja isikliku eksistentsi pöördumatuks lõpuks. Isegi sellised mõisted nagu postuumne tunnustus ja postuumne kahju ei eelda elu jätkamist pärast surma. Küsimus on siis, kas on sekulaarses kontekstis võimalik rääkida inimeste surma enda loomulikust kohast või eesmärgist, ja seda sõltumatult sellest, mismoodi võib surm toimuda (enneaegne surm, piinarikas surm, eutanaasia jne)? Meenuvad kolm järgmist võimalust. Esiteks on paljud inimesed, nii filosoofid kui teised, pidanud surma mõttetuse paradigmat — tema “funktsioon”, kui see üldse on olemas, on siis mõttetuse meeldetuletamine. Teiseks, Heideggerist inspireeritute järgi on surm hoopis tähendusrikas, sest see on fakt või sündmus, mille abil end defineerida isikuna: mitte ainult surelikuna, vaid olendina, kes on teatud seoses omaenda surmaga. Kolmandaks võib evolutsionismi raames väita, et surma eesmärk on liigi ellujäämiseks vajalik liikmete asendamise, vähemalt meie piiratud ruumi ja ressursidega maailmas.

Kõik need kolm arusaama peaksid siis olema aluseks oma teooriale perversselt hoiakust surma suhtes. Lähtudes esimesest arusaamast, et surm on mõttetu, on perverssed need käitumisviisid, mis mitte ainult et ei eira surma mõttetust (see oleks lihtsalt ebakohane), vaid ka positiivselt ülistavad sellist mõtte puudust kui midagi eriti tähenduslikku. See hoiak oleks siis analoogne sellega, mida John Miltoni Saatan väljendab öeldes: “Sind, kurjus, võtan hüveks nüüd” (Milton 1991: 9). Loomulik suhtumine heasse ja kurja on siin perversseks muutunud: kurja armastatakse ja otsitakse iseenesest, ning head iseenesest vihatakse ja välditakse.

Teise arusaama järgi on perversne pigem oma surma mitte tunnistada, eriti nende hoiakute kaudu, mida Heidegger nimetab hirmuks ja ootuseks ning vastandab “autentsetele” hoiakutele, nagu äng ja olemine surma poole.⁵ Selline mittetunnistamine oleks pigem perversne kui lihtsalt ebakohane, sellepärast, et see läheb vastuollu surma enda tähendusega. Siin on hea küsimus, kas Heideggeri autentseks peetud hoiakut tuleks hoopis esimese arusaama

---

⁵Heidegger 2000: §30 — hirm; §68 — ootus; §40 — äng; §53 — olemine surma poole.

ma järgi perversseks pidada, kuna nad käsitlevad surma sellise tõsidusega, mida surm ei vääri.

Viimaseks, kui surm on vajalik liigi liikmete asendamiseks, siis osutuvad ebaloomulikuks ja võib-olla perversseksi kangekaelne elust kinni hoidmine ja isegi surematuse soovimine kas endale või teistele (eeldusel, et sellised hoiakud ei mängi muidu evolutsiooniliselt kasulikku rolli).

II

Millised võivad olla seosed seksuaalse ja nekroloogilise perverssuse vahel? Esiteks: kas seksuaalne perverssus toob kaasa nekroloogilise? Katoliku traditsioonis on see side üsna otsene. Kui suguelundite funktsioon on sigitamine ehk uue elu loomine, siis on perverssus sel puhul hoiak uue elu loomise vastu, ning siit ei ole kaugel järeldus, et seksuaalne perverssus toob kaasa mingisuguse positiivse suhtumise surmasse (eeldusel, et see, kes on elu vaenlane, on surma sõber). Ja see viimane kvalifitseerub “perversseks”, mitte ainult ebakohaseks, sest tegemist on siin surma pooldamisega (kas uue elu hävitamisel — nt meeste masturbatsioon — või uue elu eiramisel — nt naiste masturbatsioon) *täpselt* selliste vahendite abil, mille on jumal kavandanud hoopis elu pooldamiseks.

Kas niisugune seos võiks leiduda ka sekulaarses kontekstis? Võtame näiteks Thomas Nageli seksuaalse perverssuse teooria (Nagel 1969). Nagel kirjeldab *normaalsena* suguiha, mis tekitab mitmekihilist vastastikust psühholoogilist interaktsiooni (vähemalt) kahe inimese vahel. Esimene kiht on vastastikune seksuaalne külgetõmme, mis on näiteks (kuid mitte tingimata) keha tekitatud. Teises kihis tunnistavad mõlemad teise inimese külgetõmme ning vastavad sellele ihaga (mind ei eruta mitte ainult sinu keha, vaid see, et mu keha erutab sind — ja samamoodi sinu puhul). Kolmandas kihis erutab mõlemat just see teise kihi interaktsioon (siis mind erutab 1. sinu keha, 2. see, et mu keha erutab sind, ja 3. see, et mu erutus erutab sind — ja samamoodi sinu puhul). Teooria tuum on see, et normaalne suguiha ei ole ainult vastastikune, vaid sügavalt reageeriv, mingis mõttes kommunika-

tiivne elamus. Perversne suguiha on see, mis kuidagi sellest skeemist kõrvale kaldub.⁶ Tasub siiski täpsustada, et Nageli järgi ei ole perverssused iseeneses *moraalselt* valed, küll aga ebakohased ebatäiuslike ja kängus näidetena inimese seksuaalsusest.

Poleks liialdus öelda, et Nageli mõttes perverssus toob kaasa n-ö *nekrofilise hoiaku* nii teiste kui iseenda suhtes. See, mis on siin perversne, on huvi puudus kellegi vastuse vastu. Surnud ei saa kuulda, rääkida ega midagi tunda. Niisiis sõltuvalt käitumisviisist kohtleb Nageli perversi kas teisi või isegi iseennast nii, nagu oleks tegemist seksuaalselt surnud objektiga. Teiste puhul on see enesestmõistetav: teise erutust enda suhtes (või selle puudumist) ei võeta arvesse (nt sadism, pedofilia). Iseenda puhul, näiteks fetišismis, koheldakse iseennast kui *asotsiaalset* seksuaalset olendit: meie seksuaalne elu on solipsistlik värk ja selles mõttes oleme justkui maailmale surnud.

Ent see ei tähenda, et Nageli perverssus tooks kaasa nekroperverssuse ehk ebakohase hoiaku surma või surnute suhtes. Isegi kui Nageli perversi osutub laias mõttes nekrofiliks, siis, nagu siin juba sai rõhutatud, nekrofilia on *seksuaalne*, mitte nekroloogiline perverssus. Võiks küll vastu väita, et nekrofilia on ikkagi ebakohane hoiak *surnute* suhtes. Seda küll. Aga kui mõistame hukka nekrofiliaat kui surnute teotamist, siis ei oleks tegu selle hukkamõistmisega perverssusena. Nekrofilia kui surnute teotamine lihtsalt läheb “tavalise” moraali (ja seaduse) rikkumise alla. Pealegi ei tundu, et perverssusel Nageli järgi peaks olema mingit seost kolme ebakohase suhtumisega surmase, millest oli juttu eespool (armastus surma mõttetuse vastu, ebaautentsed hoiakud, evolutsioonivastased soovid).

On ehk asi hoopis teistpidi: nekroloogilised perverssused toovad kaasa seksuaalseid perverssusi? Võtame näiteks esimest tüüpi nekroperversi ehk selle, kes armastab surma ta mõttetuse pä-

---

⁶Nageli arusaam asetub seega seksuaalse emantsipatsiooni ja traditsiooni vahele. Näiteks ei osutu homoseksuaalsus perversseks, aga vanad tuttavad hoiavad oma kohta (fetišism, zoofilia, nekrofilia) ja uued perverssused astuvad sisse, näiteks väsitav ja mitte eriti kommunikatiivne vahekord abikaasaga.

rast. Missuguse hoiakuga läheneb selline inimene seksuaalareenile? Väidetavalt kipuks ta eirama ja isegi vastustama kõike seda, mis teeb seksuaalsuse *eluliseks* kogemuseks: enda ja teise naudingut, kas või lühiajalist teisega ühendatuse tunnet ja seda levinud muljet, et just seksides ollakse kõige rohkem elus. Eeldusel, et sa oled ikkagi ellu jäänud nekroperverdiga koos viibides, ta ometi peab käituma nii, et sa (ja tema ise) *tunneks* end kuidagi surnuna. Kui võtta elulisus seksikogemusest ära, siis sellest jääb vaid hingetu mehaaniline kehaosade interaktsioon, kui mitte valu tekitamine valu enda pärast.

Kas siis seksuaalselt aktiivne nekropervert kattub perverdiga Nageli järgi? Vastus võiks olla jaa, sedavõrd kui Nageli järgi on vastastikune dünaamika kindlasti osa sellest, mis teeb seksi eluliseks. Aga Nagel loeb perversseteks vaid neid soove, mis kuuluvad inimesele kui tema kalduvused (*inclinations*) (samas: 5). See tähendab, et Nageli mõistes perverdiks ei saa pidada seda, kui üldse ei naudita perversset tegu ega otsita sellest naudingut. Kuid nagu ülal mainitud, on nauding miski, mida nekropervert ei saa endale (rääkimata teisest) lubada. Nekropervert ei saa isegi seksuaalne sadist ega masohhist olla, kuna nii sadism kui masohhism nõuavad mõnu otsingut vähemalt iseendale — ilma seksuaalse mõnuta ei saa need olla seksuaalsed kalduvused. Kui nekropervert üldse on võimeline naudingut saama või andma, peab ta siiski seda kahetsema kui seksi soovimatut kõrvaltoimet. Veelgi üllatavam on see, et nekrofilia ise kui seksuaalne perverssus oleks vastuolus surma armastaja iseloomuga. Kui ei otsita ega mingilgi määral ei väärtustata surnukehast tulenevat mõnu, siis ei olda nekrofiil. Ühesõnaga, kui üldse väärtustada seksuaalset mõnu (kas perverdina või mitte), siis ei saa surmale eriti pühendunud olla.

Siin tuleb teha kaks täpsustust. Esiteks, kriitik võiks vastu väita, et isegi nekropervert ei saa olla ükskõikne mõnu suhtes, kuna igasugune perverssus nõuab, et pervert leiaks mõnu (naudingut, rahuldust) perverssest tegevusest. Aga minu argument ei sõltu eeldusest, et nekropervert pole võimeline tundma mõnu. Näiteks, ta kindlasti leiab naudingut mitmest surmaga seotud tegevusest. Ainult et *seksuaalset* mõnu ei saa ta tahta, kuna see mõnu on nii tihedalt *eluga* seotud. Teiseks ei eelda ma, et Nageli pervert peaks

olema eriti rahul oma kalduvustega. Kui rääkida mõnu “väärtustamisest”, siis võib see väärtustamine toimuda vahetul tasemel — pervers võib mingil kõrgemal tasemel olla hoopis konfliktis oma perverssusega.

Sellega oleme jõudnud kahe järelduseni: (1) Nageli mõttes seksuaalne perverssus ei vii nekroperverssuseni ning (2) vähemalt esimest tüüpi nekroloogiline perverssus mitte ainult et ei vii seksuaalse perverssuseni, vaid ka ei ole sellega kooskõlas. On pikema töö ülesanne täpsemalt uurida, kas teised nekroloogilised perverssused (Heideggeri ebaautentsed hoiakud, evolutsioonivastased surematusesooivid) võiksid kaasa tuua Nageli mõttes seksuaalse perverssuse. Aga esimese tüübi põhjal on mõistlik spekuloida, et kuigi nad *võiksid*, ei tarvitse nad siiski seda teha. Kokkuvõttes on sekulaarses kontekstis raske leida kindlaid seoseid nekro- ja seksuaalperverssuse vahel.⁷

III

Meie kolmas küsimus on, kas on tänapäeval mõtet klassifitseerida ja hukka mõista teatud hoiakuid ja käitumisviise kui perversseid? Nagu esialgu öeldud, eeldab perverssuse mõiste, et oleks olemas mingisugune teekond ehk rada, mis on meile juba ette kavandatud teatud eluvaldkonnas. Selles eelduses võib mitmel põhjusel kahelda. On küsitav, kas seksuaalsuses või surmas on *oma* eesmärk. Seks ja surm on kindlasti bioloogiliselt, psühholoogiliselt, sotsiaalselt ja eksistentsiaalselt reaalsed, kuid tundub arbitraarne ja kahtlustäratav ülendada üks konkreetne surma või seksi tunnusjoon eesmärgi, sihi, standardi, paradigma jne staatuseni.

Üks probleem on metafüüsiline. On olemas vaid kahte tüüpi asju, millel on mõistetav ja kindlakstehtav eesmärk, nimelt artefaktid ja professionaalsed ehk laiemalt, sotsiaalsed rollid: haamer, arvuti, maja, kelner, õpetaja jne. Ent seks ja surm on pigem sündmused, protsessid, kogemused — artefaktidest ja rollidest üsna

---

⁷Pikem töö pööraks tähelepanu ka muudele arusaamadele sekulaarsest perverssusest, näiteks Roger Scrutoni omale (Scruton 1994: 10. ptk).

teistsugused entiteedid. Lisaks oleme meie ise haamrile ja kelnerile eesmärgi määranud või vähemalt saab põhimõtteliselt need eesmärgid läbi rääkida. Kuid perverssuse mõiste nõuab, et seks ja surm omaksid iseeneses mitteläbiräägitavat eesmärki ehk *telos*'t, ning see kõlab kummaliselt. (Muidugi saab kristlik traditsioon omamoodi selle probleemiga toime tulla: seksi ja surma eesmärgid on ikka kellegi määratud nii nagu riista või ameti eesmärgid, ning nende määraja on jumal ise, seetõttu neid läbi rääkida ei saa ega tohigi.)

Teine probleem on eetiline. Võib väita, et moraalselt on *eriti* kohatu kasutada perverssuse mõistet neis valdkondades, mis kuuluvad meie intiimsesse ja isiklikku elu. Tegu ei ole üldise skeptitsismiga “normaalsuse” mõiste suhtes. Pigem on siin objektiivne eristus kahe asja vahel: ühelt poolt rahvale öelda, et on vale teisi inimesi kahjustada, teiselt poolt rahvale öelda, et on vale seksida ja surra (ehk eriti *oma* surmaste suhtuda) ühel või teisel viisil. Tundub, et see viimane vastandub meie autonoomiale ehk võimule ise otsustada, mida teha oma keha, naudingute, emotsioonidega. Kui meie hoiakud seksi ja surma suhtes kahjustavad teisi (nt sadistlik vägistamine ja pedofiilia), siis on need hoiakud õigesti hukka mõistetavad, aga just sellepärast, et kahjustatakse teisi, mitte et tegu on hälbega. Kui aga meie hoiakud ja käitumisviisid ei kahjusta mitte kedagi (võib-olla välja arvatud iseennast) ja siiski on nad moraalikaristuse sihtmärgid, siis on meie autonoomiat õõnestatud. Juba Aquino Thomast lugedes on ilmselge, et perverssuse mõiste ehk loomuvastased pahed on mõeldud just selleks, et moraal saaks jõuda ka iseennast puudutavate eluosadeni. Isegi kui perverssust hukka mõistes ei kasutata moraalisõnavara — nagu Nageli arusaamas, mille järgi on perversne seksuaalsus vaid “ebatäiuslik”, mitte vale ega keelatud —, on siiski olemas normatiivne surve oma elustiili kohandada meile ette kirjutatud seksieesmärgiga.

Perverssuse mõistele on seega raske ruumi leida nii metafüüsikas (või üldiselt mõistlikus maailmapildis) kui eetikas. Eelmise sajandi käigus on hoopis juhtunud, et mõni perverssus on “kolinud” moraaliraamatutest psühhiaatriaraamatutesse. Nii sõna kui mõistet “perverssus” on asendanud meditsiinilased terminid

“psüühikahäire” ja “parafilia”.⁸ Kuid nad ei ole puhtalt kliinilised ega faktuaalsed terminid. Psüühikahäire teeb *inimese* — mitte ainult ja mitte tingimata inimese *ajuosa* — haigeks ehk mitte päris hästi toimivaks. Midagi on tõsiselt korrast ära, kui inimene ise on haige. Küll on arstid täiesti õigustatud sekkuma inimeste intiimelusse — vähemalt informeeritud nõusoleku piirides. Aga meditsiinistamine õigustab ka (vahest heade kavatsustega tehtud) ettepanekuid ja soovitusi kolmanda isiku poolt: “sa oled haige, sa peaksid arsti juurde minema”. Need laused ei kuulu küll moraali alla, aga on ikkagi väärtushinnangud. Ei ole enesestmõistetav, et nad ei pane inimest surve alla — ning seetõttu võivad tema autonoomiat kahjustada —, nii nagu teeks lause “sa oled pervert, sa peaksid põrgusse minema”.

Täna Semiosalongi kutse eest, mis viis selle artikli koostamiseni. Selle artikli kirjutamist on toetanud ETAgri grant PUT 1630.

Kirjandus

- Aquino Thomas. *Summa Theologica*. www.newadvent.org/summa
- Davidson, Arnold 1987. Sex and the Emergence of Sexuality. — *Critical Inquiry*, Vol. 14, No. 1, pp. 16–48
- Heidegger, Martin 2000 [1927]. *Being and Time*. Trans. J. Macquarrie, E. Robinson. London: Blackwell Publishing Ltd.
- Jacobson, Daniel 2011. Fitting Attitude Theories of Value. — *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Spring 2011 Edition). E. N. Zalta (ed.). <https://plato.stanford.edu/archives/spr2011/entries/fitting-attitude-theories/>
- Mill, John Stuart 2009 [1874]. Nature. — *Three Essays on Religion*. L. J. Matz (ed.). Peterborough, Ontario: Broadview Press
- Milton, John 1991 [1667]. Kaotatud paradisi. Tlk R. Raud. — *Vikerkaar*, nr 9, lk 3–9

---

⁸Arnold Davidson (1987) väidab, et tegu ei olnud kolimisprotsessi-ga eetikast meditsiini. Psühhiaatriline “mõttekäik” on tema arvates hoopis loonud täiesti uued objektid ja isegi uued kogemused.

Seks, surm ja perverssus

N a g e l, Thomas 1969. Sexual Perversion. — *Journal of Philosophy*,
Vol. 66, No. 1, pp. 5–17

S c r u t o n, Roger 1994. *Sexual Desire*. London: Phoenix

FRANCESCO ORSI (1980) on Itaalia päritolu Eesti filosoof. Magistrikraad 2004 (MA, Rooma La Sapienza Ülikool) ja 2007 (MPhil, Readingi Ülikool), doktorikraad 2007 (Pisa *Scuola Normale Superiore*). Oli 2008–2009 Readingi Ülikooli lektor, 2010–2013 järeldoktorant Tartu Ülikooli filosoofia osakonnas, alates 2013 sealsamas praktilise filosoofia vanemteadur. Avaldanud raamatu *Value Theory* (2015).